

درآمدی بر شناخت کتابچه تجارت قالی رنگین به رنگهای جوهری

سحر نوروزی، پژوهشگر

سجاد نوروزی، پژوهشگر اسناد^۱

s.norozi1389@gmail.com

s.norozi1386@gmail.com

چکیده

کتابچه‌ی تجارت قالی رنگین به رنگهای جوهری یکی از نخستین مراجع تاریخی فرش ایران در دوره‌ی قاجاریه است. این کتابچه که در اصل مجموعه‌ی چند سند و مکتوب بلندنوشت در زمینه‌ی عرض تظلم تجار قالی فروش، گزارش (رپورت) کمیسیون فوق‌العاده‌ی تحقیق، و تصویب‌نامه‌ی هیئت وزراء عظام است، در زمینه‌ی مطالعات تاریخ فرش ایران در عصر قاجاریه به عنوان یک مرجع دست اول تاریخی از اهمیت بسزایی برخوردار است. این کتابچه که از آن می‌توان به عنوان نخستین اقدام جامع دولت قاجاریه در زمینه‌ی مبارزه با بحران قالی جوهری نام برد، در سال ۱۳۳۲ق. و در زمان احمد شاه قاجار در مطبعه‌ی فاروس تهران انتشار یافته است. این پژوهش بر آن است تا با بررسی تاریخی، کتابشناسی، متنی و محتوایی کتابچه‌ی مزبور برای نخستین بار همه‌ی نسخه‌های کتابچه‌ی مزبور را معرفی و شناسایی نماید. سپس با بررسی متن و پسامتن زمینه‌های تاریخی کتابچه را مورد تجزیه و تحلیل و واکاوی قرار دهد. شناخت زمینه‌های تاریخی، رجال‌شناسی، شخصیت‌شناسی در نگارش و پیدایش کتابچه، تحلیل متن و محتوا، زمینه‌های پیدایش و نگارش کتابچه، بررسی تاریخ پیدایش قالی جوهری و اقدامات دولت قاجاریه در زمینه‌ی مبارزه با آن و... از جمله مهمترین مقولاتی است که در این پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد. این پژوهش با روش بررسی‌های تاریخی و اسنادی، و با رویکرد توصیفی و تحلیلی و با روش جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای، اسنادی به نگارش درآمده است. از جمله مهمترین اهداف پژوهش حاضر می‌توان به شناخت زمینه‌های تاریخی پیدایش و نگارش کتابچه، تحلیل متن و محتوا، شخصیت‌شناسی و رجال‌شناسی تاریخی و... اشاره نمود. از جمله مهمترین نتایج و یافته‌های پژوهش عبارتند از: کتابچه‌ی تجارت قالی رنگین به رنگهای جوهری در راستای اقدامات پیشین دستگاه‌های دولتی قاجاریه و مبارزه با پدیده‌ی قالی جوهری به نگارش درآمده است. این کتابچه که به عنوان بخشنامه (متحدالمال) به سفارتخانه‌های ایران در کشورهای خارجه از جمله هلند ارسال گردیده است، به عنوان مهمترین اقدام دولتی در زمینه مبارزه با قالی‌های جوهری محسوب می‌گردد. از جمله مهمترین رجال و شخصیت‌های تاریخی که در پیدایش و نگارش کتابچه دخیل بوده‌اند، می‌توان از محمدحسین امین‌الضرب، معین‌التجار بوشهری، تجار قالی‌باف کاشان، کابینه‌ی دوم مستوفی‌الممالک و... نام برد. هرچند اقدامات دولتی در زمینه مبارزه با پدیده رنگ‌های جوهری دیر صورت گرفت، اما از جمله مهمترین دستاوردهای تحریر و نگارش کتابچه می‌توان به اتخاذ رویه و روش معین در زمینه مبارزه با رنگ‌های جوهری از سوی دستگاه‌های دولتی، پیدایش ساز و کار حقوق معافیت گمرکی، توجه به توسعه و گسترش رنگرزی با رنگهای ثابت در کانون‌های بافت، استخدام مسیو امیل واهرنکامف و بنیانگذاری نخستین سازمان‌های نوین رنگرزی در عصر قاجاریه اشاره نمود.

واژگان کلیدی: رنگ جوهری، قالی جوهری، کتابچه‌ی تجارت قالی رنگین به رنگ‌های جوهری، بررسی‌های تاریخی، قاجاریه.

۱. نویسنده‌ی مسئول